

СВАБОДА

МЫ ЦУДОУНА РАЗУМЕ-
ЕМ, ШТО ІСНАВАНЬНЕ НЕ-
ЗАЛЕЖНЫХ БАЛТЫЙСКИХ
РЭСПУБЛІК ЦЕСНА ЗЬВЯ-
ЗАНАЕ З МАГЧЫМАСЬЦЮ
НАШАГА ВЫЗВАЛЕНЬНЯ І
ТАМУ БЕЛАРУСКАМУ РУ-
ХУ ДАРАГАЯ НЕЗАЛЕЖ-
НАСЬЦЬ КОЖНАЙ З НОВА-
СТВОРАНЫХ РЭСПУБЛІК,
ЯК ЗАРУКА СВАЙГО У БУ-
ДУЧЫНІ РАСПРЫГОНУ.

№ 3 — 4 ● БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА ● ТРАВЕНЬ 1990

Вацлаў ЛАСТОЎСКІ. 1924

ГОМЕЛЬ, 26. IV, СТРАЙК

Яшчэ ў канцы сака-
віка ў Гомлі на ВА
«Гомсельмаш» і радыё-
заводзе былі створа-
ныя страйковыя (за-
бастовачныя) камітэ-
ты, якія патрабавалі
неадкладна выдзе-
ліць грошы з саюзнага
бюджэту на ліквіда-
цыю наступстваў ава-
рыі і ўзбудзіць судо-
вую справу супраць кі-
раўнікоў рэспублікі, ві-
наватых у бязьдзеян-
ні ды замоўчваньні
праўды пра Чарно-
быль. Рабочыя патра-
бавалі таксама кампэн-
сацыйных даплатаў за
падарванае радыяцыйнае
здароўе.

26 красавіка а 7.00
калектывы «Гомсель-
маша» (35 тыс. пра-
цоўных), радыёзавода

(8 тыс.) і завода імя
Кірава (8 тыс.) пачалі
страйк. З 11 да 13.00
на тэрыторыі гэтых за-
водаў прайшлі мітын-
гі. Адначасна больш за
20 працоўных калек-
тываў Гомля правя-
лі дзвюхгадзінавыя
страйкі салідарнасьці
ды прынялі рэзалюцыі
ў падтрымку рабочых
«Гомсельмаша».

А 17.00 народ пачаў
збірацца на цэнтраль-
ную плошчу Гомля на
агульнагарадзкі мі-
тынг. Работнікі «Гом-
сельмаша», радыёза-
вода й завода імя Кі-
рава рушылі на плош-
чу ад сваіх прахадных
калёнамі праз увесь го-
рад. Заяўку на мітынг

(Далей глядзі стар. 5)

Гомель, 26. IV, пл. Леніна.

Фота К. Войткі.

ХТО БУДЗЕ ПРЭЗЫДЭНТАМ БЕЛАРУСІ?

Па Менску ходзяць чуткі: Масква дазволіла
ўвесці на Беларусі прэзыдэнтуру, а Прэзыдэн-
там Рэспублікі маецца стаць Яфрэм Сакалоў.

Сымбаль дзяржавы, чалавек, які стаіць па-
над партыямі і хаўрусамі, дбае пра дабро наро-
да, нацыі. Вось кім хоча стаць таварыш Сака-
лоў. Уяўляеце сабе такое? Уяўляеце сабе Прэ-
зыдэнта Казахстану, які ня ўмее зьвязаць і
двух казахскіх слоў? Уяўляеце сабе Прэзыдэнта
Польшчы, які выдае дэкрэт супраць нацыяналь-
нага сымбалікі?

Толькі ў нас магчымае такое. І калі сапраўды
паўстане пытаньне ў Вярхоўным Савеце Рэспуб-
лікі аб прэзыдэнтуры, агрэсыўна-паслухмяная
большасьць прагаласуе «за».

Як паставяцца да гэтага дэмакратычныя дэ-
путаты?

Сакалоў увойдзе ў гісторыю ўжо тым, што ён
раней за Ягора Лігачова і Палітбюро ЦК КПСС
пачаў паляваньне на вядзьмарак у сваёй роднай
партыі. Гэта зь яго ласкі яшчэ перад канфэрэн-
цыяй камуністаў-дэмакратаў было аб'яўлена аб
барацьбе зь імі. Згадайце, як у 1988 годзе пась-
ля адпаведнага ўказаньня міліцыя ўварвалася
ў прыватную кватэру і пахапала «нефармалаў»,
у тым ліку камуністаў, камсамольцаў. Калі гэты
чалавек ідзе на канфрантацыю зь іншадумцамі
ў сваёй партыі, як ён можа выявіць тую тале-
рантнасьць, што патрабуецца ад Прэзыдэнта?
Як ён паставіцца да іншадумцаў па-за КПБ?

(Далей глядзі стар. 14)

ФОРМУЛЫ

Калі на другім зьездзе народных дэпутатаў СССР абмяркоўвалася пытаньне пра выбары ад грамадзкіх арганізацый, з прэзідыюма было сказана колькі слоў пра пазіцыю беларускай дэлегацыі. Маўляў, яна выступае ЗА такія выбары, бо рашэньне пра іх ПРЫНЯТА У РЭСПУБЛІЦЫ. Хто ўважліва сачыў за зьездам, той ня мог не падумаць: наўрад, каб усе дэпутаты зь Беларусі выступалі за такое рашэньне, хутчэй за ўсё, у прэзідыюме зьезда ўлічылі думку некага з нашых кіраўнікоў.

Хто ж павінны быў у такім разе абвясціць пра «недакладнасьць»? Ды кожны дэпутат. Калі дэлегацыя разам не зьбіралася і аднадушна не галасавала, то нават згодны са сказаным мусіў падняцца і... Але лёгка было зразумець, што КОЖНЫ пратэставаць ня будзе. Я загадаў некалькі прозьвішчаў, хто МОГ БЫ. І не памыліўся. Пратэставаў дэпутат Шушкевіч.

За кароткі час стала вядома, хто з дэпутатаў на што здатны.

Яшчэ лепш ведаем мы адно аднога кожны ў сваім асяродзьдзі. І тых людзей, якія не хаваюць сваёй пазіцыі, і іншых, добрых быццам бы навукоўцаў, рабочых, мэханізатараў, якія звыклі падтакваць начальству і не вытыркацца.

МАУЧАНЬНЕ — ЗОЛАТА. НЕ ПАМЫЛЯЙСЯ, ПАДТАКВАЦЬ ТРЭБА МОЦНАМУ.

Вучэньне пра тое, што навуковы сьветапогляд выпрацоўваецца асобнымі правадырамі і ўносіцца ў масы, нічога кепскага не нарабіла, пакуль уносілася шляхам свабоднае прапаганды. Але сьледам прыйшоў гвалт. «Сьвядомасьць» людзей забясьпечвалі кулі, лягеры, эфэктыўнасьць агітацыі і прапаганды гарантавалася страхам сьмерці або зьнявольеньня.

Пачварны варыянт дыктатуры прадэманстраваў у нашыя дні рэжым Чаушэску ў Румыніі. Падземны горад пад Бухарэстам, адкуль наўляюцца атрады янычараў. Удумайцеся ў фразу карэспандэнта: баі ідуць у раёне плошчы Перамогі сацыялізму...

Хто ўжо ня здэкваўся з мары людзей пра лепшы лад жыцьця!

Уведаўшы стандарт, які мог іншы раз выратаваць, чалавек прывыкаў галасаваць ЗА, ухваляць і ў натоўпе-сходзе патрабаваць справы над «ворагамі народа».

ГАЛОУНАЕ — КАБ БЫЛІ ВОРАГІ.

Вельмі зручна з гэтага пункту гледжаньня расшчапіць грамадзтва на неантаганістычныя клясы з праслойкай. Спачатку ўладалюбцы быццам бы на карысьць рабочым гвалтуюць сялянства, потым «аддаюць сялу даўгі», адначасова сыкаючы ў бок інтэлігенцыі, якая «сваёй навукай» ня здольная забясьпечыць высокія ўраджаі. Хто на каго больш злы?

А бюракрат надзімаецца пыхай, мірыць, разь-

мяркоўвае даброты, натуральна, крыўдзячы сябе. І выдумляе новую формулу: «СЯЛЯНЕ НЯ ВОЗЬМУЦЬ ЗЯМЛЮ!» Вушлыя людцы падхонліваюць, і нясецца ад Масквы да самых дакраін: «Ня возьмуць, ня возьмуць!» Вось ужо й даваць ня трэба.

Чаму мы такія чуйныя да формул, да самых банальных стандартаў і стэрэатыпаў? Дзе незалежнасьць нашага мысьленьня?

Далёка тая незалежнасьць, бо сталіншчына не жартавала. І брэжнеўска-суслаўская прапаганда не пазьбягала зьнявольеньня для няскорагіх, ня гідзілася бясконцымі бытавымі ганеньнямі. Па-ранейшаму заўзята працягвала яна разьядноўваць людзей.

Пад сьцягам паглыбленьня спецыялізацыі ўва ўсім, што датычыць грамадзкага ладу, яна адсякала тэрэтыкаў ад жыцьця, аддала ім на водкуп нейкую абстрактную гульню ў межах згульнай дактрыны. А на вочы тэрэтыкам, як каням, што ходзяць кругамі вакол жорнаў, былі надзетыя шоры. Каб не зва'яцелі.

Формула такая: **ХТО УЛІЧВАЕ ЖЫЦЬЦЕВЫЯ РЭАЛІІ — РЭВІЗІЯНІСТ.**

Прынцып разьдзяленьня праведзены і ў сферы культуры. Зноў формула: **НАЦЫЯНАЛЬНАЯ ПА ФОРМЕ. САЦЫЯЛІСТЫЧНАЯ ПА ЗЬМЕСЬЦЕ.** У такой формуле шмат каму зацішна, сытна, толькі «нацыянальнае» без беларускага зьместу чамусьці сталася рускім.

А вось сказаць пра гэта было нельга. Па-першае, **САЦЫЯЛІСТЫЧНЫ РЭАЛІЗМ** перашкаджаў (проста рэалізму нашаму грамадзтву мала). Па-другое, ёсьць яшчэ жупел **НАЦЫЯНАЛІЗМУ**. Загаварыў пра тое, што беларусам ба-ліць, — нацыяналіст.

Літоўскі парлямэнт, напрыклад, абвясчае рэспубліку незалежнай дзяржавай, але гэта ня можа быць правільным. **НАРОДЫ, ЯКІЯ ЗМАГАЮЦА ЗА НЕЗАЛЕЖНАСЬЦЬ, НЕ РАЗУМЕЮЦЬ, ШТО РОБЯЦЬ.**

Новы жупел — **ЖУПЕЛ ЭКСТРЭМІЗМУ.**

Успомнім яшчэ раз калгасы.

Ці не безразважныя левакі, ці не экстрэмісты правялі сталінскую калектывізацыю? То за каго лічыць людзей, якія ахоўваюць сістэму, створаюць экстрэмістамі? Самі сябе яны клічуць разважлівымі, а тых, хто выступае за розныя формы ўласнасьці, ганьбяць як экстрэмістаў.

ВАЛІ З ХВОРАЙ ГАЛАВЫ НА ЗДАРОВУЮ.

Нацыі без адзінства эканамічнага жыцьця не бывае, эканоміка змацоўвае гарады і вёскі, як цэмент цагляны. А галіновая структура зь міністэрствамі ў Маскве заўсёды імкнулася стварыць новую нацыю — савецкі народ (тут навукоўцы застойнага пэрыяду мелі рацыю), затое разрывала рэспубліку на тысячы ведамасных нарыхтоўчых кантор. Таму, калі зьявілася ідэя рэспубліканскага гасразьліку, зьявілася і ўпартае жаданьне цэнтру зьвесці яго на драбніцы. **ГАСРАЗЬЛІК БЕЗ РЭСПУБЛІКАНСКАЙ УЛАСНАСЬЦІ НАВАТ НА ТОЕ, ШТО НАЗЫВАЕЦА ПРЫРОДАЙ** — новая формула, якой

(Далей глядзі стар. 5)

Калі ў 1861 годзе расейскі цар Аляксандар II адмяніў прыгон, шмат хто паверыў, што гэта — назаўсёды. Здавалася, што ніхто й ніколі ўжо ня здолее прымусіць беларускіх сялянцаў працаваць з-пад палкі на зямлі, якая належыць ім толькі фармальна, і атрымліваць за гэта ўсяго столькі, колькі трэба, каб не памерці з голаду...

Што ж здарылася ў пачатку ХХ стагоддзя? Чаму і як (на суперак усялякай эканамічнай мэтазгоднасці) быў адроджаны ў форме калгасаў ды саўгасаў прыгон у беларускай вёсцы? Навошта гэта было зроблена? Чаму, ня глядзячы на тое, што калгасы ўжо даўно і пераканаўча даказалі сваю поўную эканамічную ды сацыяльную нямогласць, яны дагэтуль не распушчаныя? Каму, нарэшце, выгаднае існаванне ў канцы ХХ стагоддзя самых махровых формаў фэадалізму ў беларускай вёсцы?

Найперш высветлім, што трэба разумець пад прыгонам, і наколькі паняцце «прыгон» стасоўнае для характарыстыкі адносінаў у беларускай вёсцы ў савецкі перыяд.

Пад прыгонам у навуковай літаратуры звычайна разумеецца сукупнасць юрыдычных нормаў фэадалнае дзяржавы, якія замацоўваюць найбольш поўную ды жорсткую форму сялянскай залежнасці. Прыгон уключаў: 1) забарону сялянам сыходзіць з сваіх зямельных надзелаў; 2) пазбаўленне сялянаў права купляць і прадаваць зямельныя надзелы і нерухомасць; 3) перавагу незканамічных формаў прымусу да працы. Прыгонніцтва трымалася досыць моцнай дзяржаўнай уладай, здольнай рэалізаваць асноўныя ягонныя нормы. Таму адной з абавязковых умоваў існавання прыгону ў поўным аб'ёме заўсёды было цэнтралізаванае дзяржаўнае кіраванне.

Ці былі і ці ёсць пераліча-

ныя мною прыкметы прыгону ў сельскай гаспадарцы Савецкай Беларусі? Так, былі і ёсць.

Адразу пасля захопу ўлады бальшавікі правялі нацыяналізацыю зямлі, у выніку чаго сяляне былі пазбаўленыя права купляць і прадаваць зямельныя дзялкі (што цалкам адпавядае другой прыкмеце прыгону). Потым сяляне змусам былі сагнаныя ў калгасы — было праведзенае «сацыялістычнае пераўтварэнне» сельскай гаспадаркі. А хто не захачеў у калгас, той не пазьбегнуў дарогі ў Курапаты... У калгасе — працуй дзеля светлае будучыні ад зары да зары, а замест заробленага хлеба атрымлівай на працадні толькі палачкі. Ня хочаш? — Тады ізноў табе адна дарога — у Курапаты. Вось вам і трэцяя прыкмета прыгону.

Але ж не такія ўжо дурныя беларусы, каб у гэтых умовах не імкнуцца сыйсці з вёскі... Каб не дапусціць гэтага (а хто тады будзе карміць горад?), савецкая ўлада не дала ім пашпарты, а бяз пашпарту ва ўмовах жорсткай пашпартнай сістэмы нікуды ня дзенесься. Вось вам і яшчэ адна прыкмета прыгону — забарона сялянам сыходзіць з сваіх зямельных надзелаў.

Такім чынам, мы высвятляем, што прыгон і сапраўды адрадіўся на Беларусі пасля кастрычніка 17-га года. Але ці ж выпадкова гэта адбылося? Ці маглі бальшавікі пасля захопу ўлады даць сялянам што-небудзь іншае? Наўрад ці.

У свой час Маркс, Энгельс, Ленін ды іншыя марксісты распрацавалі дастаткова паслядоўную і ў аснове сваёй зусім рэальную праграму заваёвы пралетарыятам палітычнага ды эканамічнага панавання ў грамадстве. Заўважу: ня трэба блытаць рабочую клясу і пралетарыят, бо пралетарыят

уключае ў сябе толькі нізкакваліфікаваную і некваліфікаваную частку рабочае клясы і безмаетнага сялянства. Ня будучы ўласнікам, пралетарыят ва ўсе часы гатовы да любых «рэвалюцыйных» пераўтварэнняў грамадства, губляць яму няма чаго, а любы маёмасны перадел можа павялічыць колькасць матэрыяльных дабротаў, якія ён спажывае. Ідэал гэтых людзей — гэта грамадства ўсеагульнай роўнасці ў спажыванні (а ў ідэале для кожнага асобна ўзятага прадстаўніка гэтае клясы — яго асабістае неабмежаванае спажыванне) пры няроўнасці ў працы. Менавіта гэты аспект у марксісцкай мадэлі рая зямнога і прывабіў тых, хто пры разьмеркаванні матэрыяльных дабротаў павінен быў абавязкова выйграць. Інакш кажучы, тых, хто ня мог ці не хацеў рабіць у поўную сілу, займацца грамадзка-значнай працай і атрымліваць за гэта істотнае матэрыяльнае ўзнагароджанне. А якраз такой працай у дарэвалюцыйны перыяд займаліся кваліфікаваныя заводскія рабочыя (іх заробак у сярэднім складаў 3 рублі ў дзень, што ў перакладзе на сучасныя грошы будзе больш за 40 рублёў), інжынеры, настаўнікі, рознага роду арганізатары грамадзкае вытворчасці, у тым ліку і буржуазія, і г. д. Менавіта гэтыя групы насельніцтва і зьяўляліся ў той час рэальнымі носьбітамі сацыялістычных эканамічных інтарэсаў, бо выступалі за прыныцц «кожнаму па працы».

Такім чынам, насуперак шырока распаўсюджанай думцы, марксісцкая ідэалогічная дактрына выражае інтарэсы нават ня ўсёй рабочай клясы (ня кажучы ўжо пра тое, што яна ніколі не выражала інтарэсы ўсіх працоўных), а толькі яе пралетарскай часткі.

(Далей глядзі стар. 4)

КАЛГАС—ГЭТА ПРЫГОН

(Працяг са стар. 3)

Эканамічным інтарэсам пралетарыяту цалкам адпавядала марксісцкая ідэя поўнага пераадолення дробнай прыватнай вытворчасці на зямлі, ператварэння селяніна ў сельскагаспадарчага рабочага, ідэя буйных фабрык на зямлі... Тым больш, што на практыцы гэта дазволіла расфарбаваць ружовым колерам палітычную сістэму часоў культу асобы зь яе масавымі рэпрэсіямі, негуманнасьцю і прымітыўным тэхнакратычным падыходам, сістэму, якая прадставіла сьвету апафэоз палітычнага панаваньня пралетарыяту.

Пралетарскія элементы горада і вёскі, на чале з бальшавіцкай партыяй, пасля захопу ў свае рукі палітычнае ўлады ўсталі перад неабходнасьцю стварэння рэальнага гаспадарчага механізму, які дазволіў бы ім эксплуатаваць усё астатняе грамадства. У беларускай вёсцы было вырашана прымяніць палітыку калектывізацыі. Гэтая палітыка як найлепей адпавядала казарменнаму, ураўняльнаму, жабрацкаму сацыялізму, які быў збудаваны ў 30-я гады.

Такая жорстка-іерархічная, бязрыначная мадэль савецкага грамадства непазьбежна вяла да ператварэння пралетарскай дзяржавы ў партыйна-бюракратычную. У выніку трох расейскіх «рэвалюцыяў» здарылася тое, пра што ў свой час пісаў ідэоляг народніцтва П. Лаўроў: «Гісторыя даказала, і псыхалёгія пераконвае нас, што ўсялякая неабмежаваная ўлада, усялякая дыктатура псуе самых лепшых людзей і што нават геніяльныя людзі, думаючы ашчасьлівіць народы дэкрэтамі, не маглі гэтага зрабіць. Кожная дыктатура мусіць атачаць сябе прымусоваю сілай, сьлепа падпарадкаванаю зброяй; кожная дыктатура даводзілася гвалтам душыць ня толькі рэвалюцыянераў, але й людзей, якія проста нязгодныя

зь яе дзеяньнямі; кожнай дыктатуры давялося патраціць больш часу, намаганьняў, энергіі на барацьбу за ўладу з супернікамі, чым на ажыццяўленьне сваёй праграмы з дапамогай гэтай улады. А вось пра скасаваньне дыктатуры, якая гвалтам захоплена якой-небудзь партыяй (г. зн. пра тое, што дыктатура паслужыць толькі «зыходным пунктам рэвалюцыі»), можна марыць толькі да яе захопу: у барацьбе партыі за ўладу пры ўзьнікненьні тайных і яўных інтрыгаў, кожная хвіліна выклікае новую неабходнасьць захаваць уладу, выклікае новую немагчымасьць пакінуць яе».

У выніку ўсяго гэтага беларуская вёска на многія дзесяцігоддзі трапіла ў прыгон да жорстка-цэнтралізаванай партыйна-бюракратычнай дзяржавы. Мінуў час. Зьмякчаліся формы савецкага прыгону, але й да сёньня беларуская вёска амаль на сто працэнтаў калгасна-саўгасная.

Ці ня час нарэшце беларусам зразумець, што ператварэнне селяніна ў рабочага, які працуе па пляне на адной вялікай нацыянальнай фабрыцы, не зьяўляецца найвялікшым прагрэсам, а толькі служыць прыкрыцьцём няспыннага рабаўніцтва саюзнымі партыйна-бюракратычнымі ведамствамі беларускай вёскі?

Ці ня час нарэшце беларусам зрабіць выснову, што сялянская арганізацыя працы, якая аб'ядноўвае ў адзінае цэлае побыт, вытворчасць і сямейны агмень, зьяўляецца не анахранізмам, а натуральнай матэрыяльнай і духоўнай асноваю народа?

Ці ня час урэшце беларусам дамагчыся аднаўленьня прыватнае ўласнасьці на зямлю, а таксама поўнага ды найхутчэйшага роспуску калгасаў і саўгасаў?

Ці ня час зразумець, што мы, беларусы, створаныя не для таго, каб цешыць сябе

думкай, што мы будзем «унікальную» і «нетрывіяльную» эканоміку; і не для таго, каб здзіўляць увесь сьвет сваёй здольнасьцю цяпець нягоды і сьлепа рушыць наперад за камуністычнымі ідэолягамі, а для таго, каб жыць па-людзку і людзьмі звацца?

ПАДЗЕІ

Рэакцыя на незалежнасьць Літвы зусім не такая адназначна негатыўная, як відаць з маскоўскіх ды менскіх афіцыйных газэт. Вось пункт 10 ухвалы, якая прынятая 26 красавіка на трохтысячным мітынгу ў Нароўлі:

«Лічым неправамерным расьняньне ўраду рэспублікі пра перадзел мяжы зь Літвой». Тут жа выказваюцца патрабаваньні закрыць ЧАЭС, ліквідаваць райкам, зарэгістраваць БНФ, адклікаць нар. дэпутатаў СССР В. Балыева, Н. Фяськова, М. Сьлюнькова і А. Камая...

* * *

А вось Зварот да М. Гарбачова прадстаўнікоў нац. меншасьцяў Літвы: палякаў, рускіх, татараў, малдаван, габрэяў, грузінаў, украінцаў, армянаў ды іншых:

«Мы, грамадзяне Літвы розных нацыянальнасьцяў, растуца пратэстуем супраць умяшальніцтва войскаў СССР у грамадзка-палітычнае жыцьцё Рэспублікі, захопу будынкаў і памяшканьняў, гвалту ў адносінах да мірных жыхароў, што прыводзіць да нагнятаньня абстаноўкі ў Літве і вакол яе.»

Ад Беларускага культурнага таварыства ў Літве гэты Зварот падпісала сяброўка Сойму БНФ віленка Хрысьціна Балаховіч.

* * *

У Менску на Х зьездзе Саюза пісьменьнікаў Беларусі быў падпісаны Зварот да пісьменьнікаў Літвы і літоўскага народу:

(Далей глядзі стар. 9)

ФОРМУЛЫ

(Працяг са стар. 2)

трэба кіравацца, каб захаваць усё па-старому. Спасылацца пры гэтым можна на інтэграцыю ў Заходняй Эўропе, нібыта кожная зь дзяржаваў агульнага рынку адмовілася ад свае ўласнасьці нават на зямлю і ня мае на сваёй тэрыторыі адзінства эканамічнага жыцця.

Не, калі нацыя ёсьць, то яна ніводнай сваёй функцыі не перадавае іншым. Давайце аддамо ў чужыя рукі хоць бы і клопаты пра энэргетыку. А потым яшчэ адзін Чарнобыль выбухне... Хопіць, каб загінуць нацыі?

ДРУГОГА ЧАРНОБЫЛЯ НЯ МОЖА БЫЦЬ, БО ЯГО БЫЦЬ НЯ МОЖА.

А вось РАДЫЯФОБИЯ, на думку маскоўскіх атамшчыкаў, на Беларусі ёсьць.

Формулы, формулы, мёртвыя формулы... Здаецца, уся ноасфэра складаецца зь іх. Ці будзе ў нас дастаткова людзей, якія б за гонар лічылі мець незалежнае масьленьне? Рабочых, сялянаў, мастакоў, інжынераў... Чаму нельга кіравацца толькі здаровым сэнсам, не зважаючы на стэрэатыпы? Рабочым, сялянам, мастакам, інжынерам... Зрэшты, усім. Вунь, як ні дзіўна, у Румыніі ў кабінет нацыянальнага выратаваньня разам з палітыкамі ўвайшлі паэты, пісьменьнікі...

А можа, ня дзіўна? Не ад роду заняткаў залежаць сорам, сьмеласьць, годнасьць. Як паведамлялася, міністар абароны Румыніі адмовіўся аддаць загад страляць у народ і сам загінуў. Я не паэт, але...

— Страляць не бяруся! —
Сказаў нескарона,
Сам кулі дыктатарскай
Чуючы сьвіст...
Як будзе на мірнай
Маёй Беларусі
Высокі ды стройны
Міністр абароны,
Хай будзе душой
Як румынскі міністр!

І міністры, і невялікія чыноўнікі патрэбныя ня з племені падтакачоў... Якраз тады, калі ў Румыніі ішлі баі за свабоду, карэспандэнт беларускай праграмы «Радыекантакт» затэлефанаваў у Міністэрства фінансаў БССР. Хацеў даведацца, чаму кіраўнічы апарат, у чарговы раз дзелячы ўсе цяжкасьці з народамі, падвысіў сабе аклады. Тэлефонныя званкі трансляваліся на ўсю рэспубліку, але два чыноўнікі, да якіх удалося дазваніцца, адказаць адмовіліся.

БЫЦЬЦЕ ВЫЗНАЧАЕ СВЯДОМАСЬЦЬ.

ГОМЕЛЬ, 26. IV, СТРАЙК

(Працяг са стар. 1)

падавалі Гомельская Рада БНФ і Гомельскі клуб выбаршчыкаў (ГКВ). Але з-за кампраміснае пазіцыі ГКВ мітынг праводзіўся на парытэтных з гарадзкімі ўладамі пачатках.

Між тым, настрой людзей быў адназначны. Лёзунгі «Паміж партыяй і народам лёг Чарнобыль» ці «Няхай жыве ЦК КПСС на Чарнобыльскай АЭС» — яскрава адлюстроўвалі пазіцыю большасьці ўдзельнікаў мітынгу. Паўсюдна луналі бел-чырвона-белыя беларускія сьцягі. Нягледзячы на аптымістычныя выступы народных дэпутатаў Ю. Варонежцава ды В. Карніенкі, большасьць прамоўцаў расцаніла вынікі разгляду Чарнобыльскага пытання на сэсіі Вярхоўнага Савета СССР як плявок у твар беларускаму народу. На мітынгу была прынятая рэзалюцыя з патрабаваньнем адсяленьня, грашовых кампэнсацыяў, чыстых прадуктаў, экалягічнага кантролю і г. д. Была ўхвалена і асобная рэзалюцыя, зь якой выступіў прадстаўнік Гомельскай Рады БНФ: «У выпадку невыкананьня патрабаваньняў насельніцтва забруджаных тэрыторыяў, — гаворыцца ў рэзалюцыі, — патрабаваць аддзяленьня Беларусі ад СССР і, улічваючы, што БССР — член ААН, прасіць садзяньня міжнароднае грамадзкасьці ў атрыманьні ад СССР кампэнсацыі ад Чарнобыльскае катастрофы». Мітынг скончыўся а 20.00, пасля чаго каля

тысячы чалавек рушылі да будынку абкаму КПБ з мэтай масавай здачы партыйных і камсамольскіх білетаў, але на подступах да абкаму іх спынілі кардоны міліцыі, і, пасля нядоўгага процістаяньня, людзі разыйшліся. А 24.00 скончыліся страйкі на «Гомсельмашы», радыёзаводзе й заводзе імя Кірава.

І яшчэ некалькі штрыхоў. Перад выбарамі па ініцыятыве дэпутатаў Варонежцава і Карніенкі быў створаны Гомельскі клуб выбаршчыкаў, у які дзеля каардынацыі дзеяньняў і кансалідацыі сілаў увайшлі ўсе дэмакратычныя аб'яднаньні. Гомельская Рада БНФ, якая таксама далучаецца да дзейнасьці клубу, адрозьніваецца згуртаванасьцю, радыкалізмам і нацыянальна-адраджэнскім характарам. На 26 красавіка з 81 дэпутата, абранага ў Гомельскі гарсавет, 47 — сябры БНФ і ГКВ. Яны ўтварылі супольную фракцыю і рыхтуюцца пад час першай сэсіі ўзяць уладу ў горадзе ў свае рукі.

На 26 красавіка ў Гомлі створана больш за 20 страйковых камітэтаў, у склад якіх увайшло шмат сяброў БНФ і ГКВ. 12 траўня адбудзецца канфэрэнцыя страйковых камітэтаў Гомля і вобласьці, дзе будзе абмяркоўвацца плян наступных дзеяньняў.

Віктар ІВАШКЕВІЧ.

P.S. Як паведаміў нам з Гомля Алесь Яўсеенка, першамайскіх сьвятаў у горадзе фактычна не было.

Што скажуць Буш і Кебіч?

Small is beautiful, малое ёсць прыгожае, — кажа сучасная амэрыканская прымаўка. Яно так: прагрэс эканомікі Штатаў забяспечваюць зараз пераважна малыя й сярэднія фірмы — дзякуючы сваёй сабранасьці, рухомасьці. Падво-рак парадкаваць лягчэй, чымся бязмежны пляч Леніна...

Я да таго, што імперыя ўсё адно разваліцца. Але Гарбачоў гэтага не зразумее, бо адзіны за-бабон, якога ён не пазбудзецца ніколі, — гэта расейскі імперскі забабон, Гісторыя будзе няў-мольная.

У гісторыі Літвы ўжо быў эпізод, калі сувязі зь імперыяй гвалтоўна перапыніліся: Літву аддзяліў ад Савецкага Саюзу пас Віленшчыны пад польскаю ўладай. І што ж? Італьянскі пісьменьнік Джузэпэ Сальваторы, параўноўваючы свае па-дарожжы ў Коўна ў 1923 і 1931 гадох, шчыра захапляецца гэтак хутка папрыгажэлаю, адбу-даванаю, заможнаю Літвой. Яна тады апэратыў-на пераарыентавалася на новыя рынкі, і ўведзе-ная ў 1922 годзе ўласная валюта да канца існа-ваньня першае Літоўскае Рэспублікі заставала-ся адной з найбольш цвёрдых у Эўропе.

Блякада паспрыяе Літве, бо прымусіць яе ня-толькі навучыцца быць па-эўрапейску эканом-най, але і тэрмінова перачапіць гаспадарку да-лякаматыву рынку, шукаць шчыліны ў рынках збыту іншых краінаў, замацоўвацца — пастолькі, наколькі Усход як рынак будзе адрэзаны бляка-даю. А ці ж паспрыяе блякада Беларусі?

Нягнуткая, жорсткая сыстэма ўзаемапаставак прадукцыі каторы раз вылезла бокам для яе стваральнікаў: у выніку аблогі Літвы церпіць эканоміка Савецкага Саюзу. Рынку няма, зьмя-ніць літоўскіх пастаўшчыкоў на іншых немагчы-ма — часцей таму, што іншых у СССР няма. У выніку спыняюцца цэлыя вытворчасці. Церпіць ад мудрай выхаваўчай палітыкі ўсепралетарска-га таты ня толькі літоўскі рабочы, але і расей-скі, украінскі, татарскі, армянскі. Паводле ацэн-кі літоўскіх эканамістаў, імперыя страціць на блякадзе парадку 10 — 15 млрд. руб. (Нагадаю, што Беларусі на адсяленьне людзей з забруджа-ных земляў пільна трэба 17 — 20 млрд. руб.).

Церпіць і беларуская эканоміка. Бяз паліва й сыравіны, у варунках чыгуначнага байкоту лі-тоўцы спыняюць вытворчасць і ветліва просяць у нашых прадпрыемстваў прабачэньня. Вынікі гэтка. Віленскі завод «Куро апаратура» болей ня шле паліўнага абсталяваньня дзеля трактар-аў МТЗ, дзе браць яго — няма ведама. Ковенс-кае аб'яднаньне «Дробе» не дае тканіну беларус-кай лёгкай прамысловасьці, а мясцовая прамыс-ловасьць Беларусі амаль цалкам залежыць ад паставак зь Літвы. Мае праблемы Менскі завод льядоўняў (халадзільнікаў). Папярэджаю чы-тачоў, што, хоць Вялікдзень мінуў, могуць апы-нуцца дэфіцытам яйкі. Рэч у тым, што няхітрыя ўпаковачныя кардонкі пад яйкі (імі яшчэ рок-

музыканты любяць аббіваць свае студыі для гу-каізаляцыі) ідуць на Менскую ды іншыя птуш-кафабрыкі зь Віленскай фабрыкі валаконных вырабаў. Бліжэйшая аналягічная прадукцыя — у Львове, але ж там сваіх курэй хапае.

Віленская фабрыка валаконных вырабаў за-лічаецца да прадпрыемстваў лясной прамысло-васьці Літвы. Усе яны меліся ў 1990 г. атрымаць зь Беларусі паставак на 4334,3 тыс. руб. (у т. л. — клей, ляс, карбамід), а на Беларусь паста-віць вырабаў на 11359,8 тыс. руб. Гэта — элект-раграфічная, электрастатычная, ізаляцыйная па-пера, валаконныя пліты, тэлетайпная стужка, усемагчымыя гатункі кардону, тысяча тонаў та-ры, мэдыцынскі алігнін, а нават 743 тоны туа-летнае паперы. Так што паўстае пытаньне, што ж будуць разьвешваць (пардон, усе мы людзі) у адпаведных кабінах ЦК КПБ, калі блякада ня спыніцца. Вось такія справы толькі ў адной галіне.

Такім чынам, маем выбар. Першы варыянт — гаспадарчыя сувязі Беларусі зь Літвой (насу-перак жаданьню Літвы) абрываюцца, што пры-водзіць да дэстабілізацыі ў многіх галінах бела-рускае эканомікі, да матар'яльных стратаў і беспрацоўя. Вырастае кітайскі мур мяжы, Літ-ва шукае контрагентаў «там», мы, беларусы, трацім беспасярэдняе выйсьце на Балтыку, а народы Усходняе Эўропы ад Эстоніі да Малдавіі губляюць блізкую перспэктыву стварыць агуль-ны балтыйска-чарнаморскі рынак — найлепшы сродак выйсьці цэлымі зь імперскага развалу й процістаяць якім хаця вялікадзяржаўнікам. За-тое намі надта задаволеная Масква.

Другое выйсьце — захаваўшы ўсе сувязі зь Літ-вой, перавесці іх на здаровую рыначную асно-ву. Пакінуць мяжу пранікальнаю — і дзеля эканамічнае дзейнасьці, і дзеля культурна-нацыя-нальнае працы сярод беларусаў Віленшчыны. Між іншым, гэтае выйсьце ўжо абралі тыя, на каго ціснуць няўмольныя эканамічныя законы — некаторыя кіраўнікі беларускіх прадпрыемстваў ды сельскіх гаспадарак. Яны шукаюць нефар-мальных спосабаў захаваць хаця якія повязі зь Літвой і плююць на палітвыхаваўчыя акцыі Масквы. Ну, а бэнзын у бак літоўскае машыны ўсё адно трапляе — празь беларускага пера-купшчыка.

Масква ў адказ на просьбы вылучыць сродкі дзеля перасяленьня чарнобыльскіх ахвяраў ка-торы раз сказала «НЕ». Сёньня бараніць бела-рускі інтарэс — гэта значыць навучыцца казаць «НЕ» Маскве. Новы прэм'ер Беларусі Вячаслаў Кебіч — вядома, не Тадэвуш Мазавецкі. Але, як на беларускія варункі, ён мае імідж прагрэсіста й чалавека практычнага. Яму трэба думаць пра збоі рытму вытворчасці, пра вымушанае бес-працоўе на беларускіх прадпрыемствах. Пра-тое, што, выселіўшы людзей з зоны, мы ня бу-

(Далей глядзі стар. 12)

Менск, 26. IV, Пляц Волі.

Фота Алеся Крыштаповіча

ПАДЗЕІ

«Мы, пісьменьнікі Беларусі, вітаем і падтрымліваем справядлівае імкненне літоўскага народу да незалежнасці. Мы абураныя тымі дзеяннямі з боку кіраўніцтва СССР і БССР, якія супярэчаць ідэям гуманізму, маральнасці і чалавечага права народу самому вырашаць свой лёс, а таксама Хельсінскаму пагадненню пра непарушнасць межаў. Выказваем упэўненасць, што здаровы сэнс пераможа, і літоўскі народ атрымае доўгачаканую свабоду. Спадзяемся, што ўрад Літоўскае Рэспублікі забяспечыць усе правы карэннага беларускага насельніцтва Літвы, захаванасць і даступнасць беларускай гістарычнай і культурнай спадчыны ў Літве.

У Ваших высакародных памкненнях мы з Вамі.

Жыве свабодная Літва!»

Зварот падпісалі: Ул. Арлоў, М. Арочка, А. Асташонак, І. Багдановіч, Р. Барадулін, Л. Баршчэўскі, А. Бембель, Д. Бічэль-Загнетава, І. Бурсаў, В. Быкаў, А. Вольскі, Л. Галубовіч, А. Глэбус, Ул. Дамашэвіч, А. Дракахруст, А. Емяльянаў, І. Жарнасек, В. Жуковіч, В. Іпатава, С. Кавалёў, П. Ламан, А. Мінкін, Л. Паўлікава, М. Пракаповіч, В. Сёмуха, Ул. Сіўчыкаў, С. Сокалаў-Воюш, А. Сыс, А. Сямёнава, К. Тарасаў, В. Чамярыцкі, К. Шэрман, Ул. Ягоўдзік.

* * *

Дарэчы, зь пісьменьніцкага асяродку паведамляюць, што за апошні час выйшлі з КПСС беларускія літаратары С. Шупа, К. Тарасаў, А. Казловіч, Ул. Арлоў, М. Дубянецкі...

* * *

Ухвалу пра савецка-літоўскія дачыненні прыняў I траўня і Першы Зъезд незалежных рабочых рухаў і арганізацыяў у Навакузьнецку:

«I-ы Зъезд незалежных рухаў і арганізацыяў заяўляе пра разуменне палітычных працэсаў у братняй Літве.

Шкадуем, што ініцыятыва прымянення сілавога ціску, у тым ліку і эканамічных санкцыяў, скіраваных супраць шматнацыянальнага народу Літвы, зыходзіць ад Прэзідэнта СССР на фоне ягоных жа заклікаў да негвалтоўнага ўрэгулявання міжнародных і міжнацыянальных канфліктаў і непаразуменьняў.

Зыходзячы з прынцыпаў рабочай салідарнасці ды справядлівасці Зъезд патрабуе неадкладнага спынення эканамічнай і палі-

(Далей глядзі стар. 16)

сёмыя ўгодкі сьмерці Ларысы Геніюш

Яшчэ і цяпер у зімовую ра-
ніцу, у тых колькі хвіляў сьці-
шанага існаваньня паміж яваю
і сном, я магу зьнячэўку ўсь-
цешана падумаць: перад Ка-
лядамі паеду да Бабулі.

Так мы называлі яе між са-
бою ў гаворках, у лістах і ў
тэлефонных перамовах — зь
любасьцю, а таксама (уважа-
ючы на «товарища майора») з
асьцярогаю. Зрэшты, мяркую,
«товарищ майор» цудоўна ве-
даў, што Бабуля — гэта Лары-
са Антонаўна Геніюш.

Мо калі-небудзь я напишу
пра ўсё гэта падрабязней.
Пра тое, як мы зь Сержуком
Сокалавым грэліся пасьяля ма-
рознае дарогі ля печкі, і Ба-
буля, што кагадзе ўзрадавана
называла нас «сакалянятамі і
арлянятамі», раптам нядобра
бліснула вачыма: «А хто вас,
хлопчыкі, да мяне прыслаў?»
Пра бандэроўкі зь лекамі для
ейнага хворага сэрца, якія па
два месяцы ішлі з Наваполац-
ка ў Зэльву. Пра тое, як паса-
дзіўшы нас за шчодры стол,
яна падымала кілішак са сва-
ім улюбёным цытрынавым лі-
кёрам і, зьвяртаючыся непа-
срэдна да электраразэткі, ка-
зала: «Выпьем за нашего до-
рогого Леонида Ильича!» Пра
тое, як праз колькі хвілінаў
пасьяля прыезду гасьцей у ха-
це неадменна зьяўлялася ўвiш-

ная медсястрычка, якая рабіла
Ларысе Антонаўне ўколы тых
самых (дай Бог!) лекаў і
якую ў гэты дзень ужо марна
чакалі ўсе астатнія зэльвенс-
кія хворыя, бо медсястрычка
добра разумела, які адказы
ўчастак работы даручылі ёй
таварышы.

Калі-небудзь я, відаць, на-
пішу, як зьневажалі яе зэль-
венскія настаўнікі. Як яна да-
сылала лісты Машэраву і якія
атрымлівала адказы. Як уга-
ворвалі яе прыняць савецкае
грамадзянства, а яна ўпарта
хацела заставацца грамадзян-
каю Беларускае Народнае Рэс-
публікі. Як, пахаваўшы мужа,
яна жыла са сваім сабачкам
Жуком у абторканай мікрафо-
намі і абкружанай сьцяной па-
дазронасьці і нянавісьці хаце,
«Ні адзін народ так не прыні-
жаў сваіх паэтаў, сваіх жан-
чын», — напісала яна ва ўспа-
мінах.

Калі-небудзь я распавяду,
кім была яна для нас у тых
гады.

Сёньня ж найперш прыгад-
ваецца іншае: складзеньня на
грудзях васковыя рукі, увача-
відкі сьсівелы ад гора Жук ля
труны з гаспадыняю, твары
Зянона Пазьняка, мастака Яў-
гена Куліка, гісторыка Міхася

Чарняўскага, які за год да гэ-
тага, шмат чым рызыкуючы,
вывез з Зэльвы Бабуліну «Спо-
ведзь», што цяпер друкуе ча-
сопіс «Маладосць»...

У краіне незалежнай, дэмак-
ратычнай і культурнай разьві-
таньне з адной з найталенаві-
тых яе паэтак сталася б дня-
мі народнага смутку. У нас,
на Беларусі, гэтая журботная
падзея прайшла непрыкметна,
бо амаль ніхто проста ня ве-
даў ні пра паэтку, ні пра яе
сьмерць, а калі б і ведаў, дык
большасьці ўсё адно было б
«да ліхтара». Ну а што тычы-
ца беларускае інтэлігэнцыі,
дык яе ў тых красавіцкія і, да-
рэчы, выхадныя дні апанова-
ла пошасьць раптоўных хва-
робаў, сумеры якой можна па-
раўнаць хіба што з колькась-
цю тэрміновых камандзіровак,
маршруты якіх пралягалі ду-
жа далёка ад Зэльвы.

Тым часам там, дзе трэба,
выпісвалі камандзіроўкі мена-
віта ў Зэльву. І ўсё-ткі на
кожнага, хто прыехаў хаваць
Паэта, прыпала, здаецца, не
болей чым па двое падсусе-
дзяў. Далібог, гэта былі не-
благія суадносіны, і няхай вы-
бачаюць тых, каго я не ўзга-
даю.

З Наваполацка прыехаў ін-

Што скажуць Буш і Кебіч?

(Працяг са стар. 8)

дзем спажываць брудныя прадукты, але ж сваіх
чыстых можа не хапіць, а Масква ня дасьць, бо
ўсё жыцьцё ў нас брала — а можа даваць як-
раз Літва. І таму ён мусіць сказаць «НЕ» мас-
коўскай аблозе Літвы, што б пра гэта ні думаў
Яфрэм Сакалоў (таксама — ня Войцех Яру-
зэльскі).

Блякада Літвы зараз вядзецца рукамі Бела-
русі — адзінай падуладнай Маскве літоўскай
суседкі (калі не лічыць недарэчнай Калінінгра-
дзкай вобласці). І найлепшым крскам дзеля
Беларусі, дзеля разьвязаньня літоўскага крызі-
су зараз былі б грунтоўныя, усебаковыя пера-
мовіны ўраду Кебіча з урадам Прунскае. Калі

са спадарыняй Казімерай палічыў важным спат-
кацца Джордж Буш, дык, пэўне, суседу гэта
варта зрабіць пагатоў.

А нашым новаабраным Саветам — Вярхоўна-
му, гарадзкім (Радамі яны яшчэ не заслужылі
звацца) — раю пацікавіцца, колькі нашая Рэс-
публіка і яе гарады ўжо страцілі й страцяць
яшчэ на аблозе. І найважнейшае. На нашай зям-
лі, аказалася, ёсьць краны і кранікі, адкручваюць
і закручваюць якія права мае адно маскоўскі
дзядзька. Сёньня ён закруціў іх Літве. А заўтра?

То ж бо то.

Гэта мусяць ведаць і Буш, і Кебіч.

Вінцук ВЯЧОРКА

жынер Вінцэс Мудроў, з Менска — архэолягі Ігар Чарняўскі і Валеры Шаблюк, а таксама дырэктар акадэмічнага Музею старажытнабеларускае культуры Вольга Церашчатава з калежанкамі. Вянок ад Саюза пісьменьнікаў Беларусі прывезлі Вольга Іпатава і Адам Мальдзіс. З Гародні прыехала Данута Бічэль з сябрамі, са Жлобіна — былы лягернік Мікола Канаш, якога мы зь Вінцэсем (даруйце нам, дарагі Мікола Імпалевіч) прынялі ў цягніку за чалавека з канторы.

Сапраўдныя ж людзі ў цывільным прыбылі на машынах зь менскімі, гарадзенскімі і берасьцейскімі нумарамі. Яны няўтомна шпацыравалі па вуліцы, хадзілі пад вокнамі, згуртаваным натоўпам стаялі ў часе адпяваньня нябожчыцы ў царкве, перапісвалі зьвесткі аб прыезджых у зэльвенскім гатэльчыку. Ня ведаю, чаго ў падсуседзкіх позірках было болей: удзячнасьці да нас, «недобитых нацналістаў», што неяк пацвярджалі неабходнасьць іхняга існаваньня і дапамагалі атрымліваць новыя званьні і ўзнагароды, гэтак удзячнасьці, або прыкрасьці, што «главная нацналістка» і тут нашкодзіла: памерла акурат так, каб у іх прапалі выхадныя.

Далікатнасьць падсуседзяў ня ведала межаў. Калі сын Ларысы Антонаўны, беластоцкі літаратар Юрка Геніюш прыцішана чытаў мне зь сябрамі на ганку свой верш «Чаму я чорны, мама?», двое ў цывільным падышлі да яго амаль усутыч і сталі за плячыма. Хацелі закруціць «выкормышу» рукі і кінуць у варанок? У аднаго зь іхніх калегаў, нястомнага фатографа з партрэтным аб'ектывам, Вольга Іпатава запыталася, які орган друку ён прадстаўляе, і той замест адказу шчоўкнуў і яе.

Цікава, як называлася ў іх тая апэрацыя? «Крыж»? Ці мо якая-небудзь «Незабудка»? Ці «Прусакі», як назваў бы яе сам? Але як бы яна ні звалася, увесь плян ейным кіраўнікам выканаць не ўдалося:

Ларыса ГЕНІЮШ

спроба ўгаварыць ці змусіць везці труну і вялікі драўляны крыж на могілкі на машыне былі марныя. Увесь няблізкі шлях да зэльвенскіх клядоў труну неслі на руках. Сьледам ішла ўся Зэльва. Белчырвона-белых сьцягоў не было. Да іх мы тады яшчэ не дасялі.

Над сьвежаю магілаю я прачытаў напісаны на сьмерць паэткі верш Сержука Сокалава, які яшчэ не пісаў песень і ня меў у прозьвішчы ваярскага прыdomку, але Воюшам ужо быў.

Гучала лера
мілагучным ранкам,
Каб сьпевам вольнай
Бацькаўшчыны стаць,
Каб Вашы песні
вечная Зэльвянка
Магла вякамі
голасна пяць.
Вясновы вецер
сьлёзы нам астудзіць,
І зубы сьцяць шчэ
прыдзеца ня раз,
Каб голасна сказаць
на поўны грудзі:
Над памяцьцю ня мае
ўлады час.
Пасьля нягод,
чужыны, ператрусак,
Пасьля таго, пра што
маўчаць гады,
Вы здолелі між іншых
беларусак
Застацца Беларускай
назаўжды.

Памёр паэт сягоння
цёмнай ноччу.

З вачэй народа сьлёзы
папльвуць...

А халуі вась паміраць
ня хочуць,

А халуі другі свой век
жывуць.

Згарае той, каму агонь
даступны,

Той узьлятае, хто
адкінуў страх,

Той не згарыць, хто
поўзае на пупе,

Хто ліжа бот, той
для жыцьця ўжо прах!

Хто гне хрыбет, хто
поўзае, хто сьлізкі —

Дастойны брат за ім
не папаўзе,

Адкіне ён, як гадзіну,
падлізу.

Жаль, на падлізаў нам
яшчэ вязе...

Паэты мруць, а плодзяцца
такія,

Якім вачэй да сонца
не падняць,

На боль братаў сьляпяя
і глухія,

Ім толькі бот скрываўлены
лізаць.

ХТО БУДЗЕ ПРЭЗЫДЭНТАМ БЕЛАРУСІ?

(Працяг са стар. 1)

Пытаньне рытарычнае. Згадайце, колькі мітынгаў і дэманстрацый было забаронена. Згадайце наш Закон аб мітынгах і дэманстрацыях, які прыняты раней, чым у Маскве. Згадайце падзеі 30 кастрычніка. Няўжо аніхто з дэпутатаў не спытае ў грамадзяніна Сакалова: якая ваша роля ў гэтай акцыі?

Народ ішоў на могілкі ўшанаваць памяць продкаў, памяць ахвяраў. Цяпер Сакалоў і члены Бюро ЦК КПБ, каб здабыць танную папулярнасць у народзе, нясуць вянкi ды кветкі ў Курапаты. Згадайце, як напачатку была сустрэтая публікацыя Зянона Пазьняка і Яўгена Шмыгалёва аб расстрэлах у Курапатах. Згадайце, колькі бруду вылілі ў партыйных газэтах на арганізатараў таварыства «Мартыралёг Беларусі». Згадайце, што публікацыя аб расстрэлах у парку Чалюскінцаў была забароненая і зьявілася толькі ў «Атмоде» (Рыга). Згадайце, як штрафавалі арганізатараў мітынгу 19 чэрвеня 1988 года ў Курапатах, як партпарат ладзіў свой контрмітынг ля тэатру оперы й балету...

Цяпер дзеля здабыцця таннай папулярнасці ў народзе ЦК КПБ, Прэзыдыюм Вярхоўнага Савету і Савет Міністраў БССР выдаюць пастанову за пастановай аб Чарнобылі. А хто ўсе гэтыя гады хаваў ад народа вынікі выбуху? Хто забараняў летась Гадзіну Смутку і Маўчаньня? Хто пагражаў санкцыямі супраць арганізатараў «Чарнобыльскага шляху»? Толькі пад націскам грамадзкасці, і найперш Народнага Фронту, нашая Вандэя павярнулася тварам да народнае бяды.

Толькі пад націскам грамадзкасці, Народнага Фронту быў прыняты непаслядоўны Закон аб мовах. А да гэтага таварыш Сакалоў недвухсэнсоўна страшыў тых, хто «спрабуе драматызаваць сытуацыю». З трыбуны пленума ЦК КПБ ён апавядаў аб росквіце беларускае культуры. І лічбу называў: 27 мільёнаў кніг на беларускай мове за 10 гадоў. І не здагадаўся падзяліць гэтыя 27 мільёнаў на 10, а дзель — на 8 мільёнаў беларусаў. 0,34 кнігі на аднаго беларуса ў год — вось які «росквіт» задавальняў таварыша Сакалова.

Яно й ня дзіва. Яшчэ калі быў першым сакратаром у Берасьці, Сакалоў загадаў зьняць плякат са словамі «Шануйце родную мову». Тады ж ён загадаў зьняць і словы Максіма Горкага «Чалавек — гучыць горда». «Савецкі чалавек — гучыць горда». — мудра ўдакладніў таварыш Сакалоў.

І вось гэты чалавек маецца стаць Прэзыдэнтам Рэспублікі — сымблем сувэрэннасці беларускага народу, нацыі, беларускае дзяржавы.

Ён ані кроку не зрабіў, каб дэмакратызавачь нашае жыццё. Згадайце яго ў ролі дырыжора на сэсіі Вярхоўнага Савету, калі прымаліся законы аб выбарах. На экранах тэлевізараў мы

бачылі, як ён ківаў паслухмянай бальшыні, а тыя толькі націскалі на кнопкі. Балазе, да гэтага Вярхоўны Савет СССР скасаваў акруговыя сходы. Ды рэакцыя ўзяла рэванш: права абіраць дэпутатаў пакінулі таварыствам глухіх, сляпых, інвалідаў і ветэранаў. Зірніце ў сьпісы: адны дырэктары і старшыні, ніводнага сляпога, нямога, глухога, інваліда. Гэтыя абедзьвюма рукамі прагаласуюць за Сакалова.

Рымскі імператар Веспасіян. Вядомы тым, што ўвёў падатак на грамадскія прыбіральні, лазьні і прастытуцыю. Яму першаму належыць выраз: ГРОШЫ НЯ ПАХНУЦЬ.

Наш народ усё аніж не працнецца. Таму й перамаглі на выбарах апаратчыкі. Але ёсьць і апавыцыя. Я надта спадзяюся, што яна спытае: колькі прысмакаў і дэфіцытаў паслаў грамадзянін Сакалоў у Столінскі раён, каб займець мандат? Колькі піва завезьлі на выбарчыя ўчасткі іншыя кандыдаты ад намэнклятуры?

Гэта наша ганьба, наш сорам: за піва і прысмакі людзі далі ўладу тым, хто менш за ўсё думае пра іх, тым, хто дзеля прыліку здаў народу лецішчы ў Драздах, а сам будзе сабе новыя, ня менш выгодныя, за сымбалічную цану, тым, хто за чарнобыльскія грошы ладзіць круізы ў заморскія землі. Няўжо й пра гэта не спытаюць дэмакратычныя дэпутаты?

Няўжо дэмакратычныя дэпутаты не спытаюць, што гэта за эканамічная самастойнасць Беларусі, калі яе правялі не празь Вярхоўны Савет, як Латвія, Літва, Эстонія, а празь кабінэт Стар-

шыні Дзяржплану СССР Юрыя Масьлюкова?

Не разгневаць Маскву, дагадзіць ёй — вась прынцып менскага кіраўніцтва. 50 гадоў ня думалі пра беларусаў у Віленскім краі, аддалі літоўцам Беларускае музэй са сліцкімі паясамі, архэалягічнымі знаходкамі, старажытнымі кнігамі, зборамі газэт і часопісаў, дазволілі польскім ксяндзам апалячыць значную частку беларусаў у Літве, а цяпер схамянуліся. Бо гэтак трэба Маскве, бо Гарбачоў не спыняецца нават перад дэстабілізацыяй эканамічнага жыцця дзеля вялікадзяржаўных інтарэсаў ды амбіцый. І Сакалоў дапамагае яму ў гэтым. Але хто з апалячаных беларусаў у Літве чакае Сакалова й Дземяньцея? Яны на Варшаву глядзяць, на Валэнсу. А тыя, хто ўважае сябе беларусам, не забыў сваю мову, — тыя таксама ня хочуць далучацца да БССР, бо пабачылі, як дбае менскае кіраўніцтва пра мову й культуру, пра годнасьць і суверэнітэт Беларусі. Саюзнікамі Сакалова застаюцца тыя нашы пабратамцы, якія й родную мову забылі, і літоўскую вучыць не схацелі, якія сталі гэтак званым «русскоязычным населением».

Ці здолее сымбаль суверэнітэту беларускага народу — Прэзыдэнт — пастаяць за беларускую школу ў Літве, за беларусаў у Польшчы, навязаць кантакты з эміграцыяй? Сумнеўна. Бо ня той чалавек, ня той аўтарытэт. Нездарма ж па дэпутацкі мандат ён едзе ў глухія куткі, абмяноўчыя цэнтры прамысловасьці й культуры, тыя цэнтры, дзе набірае сілу дэмакратыя. Атрымліваецца так, што прэтэндэнт на пасаду Прэзыдэнта й дэмакратыя — несумяшчальныя. Але, тым ня менш, паслухмяная большыня можа абраць яго кіраўніком Рэспублікі.

Што рабіць дэмакратам? Ствараць новыя партыі. Гуртавацца. Дзеля аднаго: каб кожны раз прымушаць улады йсьці на ўступкі. Практыка паказала: дэмакратычныя ініцыятывы ня могуць выйсьці зь вярхоў, пэўная дэмакратызацыя вярхоў можа адбывацца толькі пад націскам дэма-су.

З жалем канстатуеш: народ наш яшчэ не вызваліўся ад боязі, таму і Вярхоўны Савет маем такі. Але нельга судзіць народ, які зьведаў Курapatы, Хатынь і Чарнобыль. Калі я кажу пра новыя партыі і гуртаваньні, дык тут няма парадоксу. Гэта пры таталітарызме ўсе маюць адзін твар і адну думку. Дэмакратыя — гэта разнастайнасьць інтарэсаў і думак і ўменьне бачыць гэтую разнастайнасьць. Яна закладзена ў самой прыродзе чалавека, надзеленага інстынктам свабоды. Вось новыя партыі (сацыял-дэмакратычная, сялянская, хрысьціянская ды інш.) і павінны дайсьці да розных групаў народу, абудзіць імкненьне да свабоды, дапамагчы адолець боязь і паняверку. Толькі тады народ на ўсеагульных выбарах абярэ Прэзыдэнта Беларусі, які не баіцца цэнтраў культуры й прамысловасьці, які шануе мову і традыцыі, які бароніць годнасьць і суверэнітэт Народу, Нацыі, Рэспублікі.

Анатоль СІДАРЭВІЧ.

Вярхоўнаму Савету БССР

Вярхоўнаму Савету УССР

Вярхоўны Савет Літоўскай Рэспублікі з глыбокім спачуваньнем ставіцца да жыхароў і асабліва дзяцей Беларускай ССР і Украінскай ССР, якія пацярпелі ў часе Чарнобыльскай трагедыі. Літоўская Рэспубліка па меры сваіх магчымасьцяў, абмежаваных эканамічнай блякадай, гатовая даць пацярпелым дзецям месцы ў санаторыях і дзіцячых дамах на летні пэрыяд. Акрамя гэтага, Літоўская Рэспубліка гатовая пастаўляць радыялягічна чыстыя харчовыя прадукты для дзяцей, што жывуць у заражанай зоне. Для распрацоўкі дэтальнага праекту дапамогі прапануем стварыць сумесныя рабочыя камісыі, якія маглі б неадкладна прыступіць да працы.

Старшыня Вярхоўнага Савету
Літоўскай Рэспублікі
В. Ландсбергіс.

Ад рэдакцыі СВАБОДЫ: Ужо цяпер усе зацікаўленыя старшыні мясцовых саветаў і выканкамаў, а таксама кіраўнікі прадпрыемстваў Беларусі могуць звяртацца па пералічаных вышэй прапановах да Альбертаса Шыменаса, тэл. 42-65-34 ў Вільні.

Міліцыя адбірае дазімэтры

Людзі, якія нядаўна да сваякоў і знаёмых прыехалі ў ЗША зь на Захадзе з просьбай Менску, а таксама з прыслаць ім дазімэтры. Магілева, кажуць, што прылады гэтыя набываюць таксама на міліцыя забірае ад прыватных грамадзянаў Захадзе часовыя наведнікі зь Беларусі, дзе дазімэтры. Як выяўляецца, нельга мець у прыватным ужытку гэтую радыяцыйна-вымяральную прыладу. Апошнім часам шмат хто зь Беларусі піша

БЕЛАРУС, № 366.

РАСПРАЦАВАНЫЯ ПРАЕКТЫ

— бытавога кам- большай прадукцый-пактнага фільтра дзе-насьцю, дзеля бытаво-ля паляпшэньня смаку-га й прамысловага карыстаньня. яе ад вадкіх харчовых прадуктаў і шкодных дамешкаў, у тым ліку радыяактыўных; Матарыялы даступныя, выраб — ва ўмовах звычайнай майстэрні. — Фільтраваньне ўста- Замовы кіруйце на ноўкі з такім самым адрас: 220012, Менск-12, п/с 126, «НТЦ», прызначэньнем, але з тэл. 47-92-23.

Грамадзяне Беларусі!

15 траўня а 10.00 адкрыецца I сесія новага Вярхоўнага Савету БССР. Яна будзе прымаць папраўкі да Канстытуцыі і выбіраць Старшыню Вярхоўнага Савету Рэспублікі. Дэпутаты павінны ведаць думку народу. Заклікаем усіх, хто можа, у дні работы сесіі з 10.00 раніцы прыходзіць на плошчу перад Домам ураду і выказаць свае адносіны да гэтых жыццёва важных пытанняў. Штодня а 18.00 мы будзем чакаць на плошчы нашых дэпутатаў.

Управа Сойму БНФ.

ПАДЗЕІ

(Працяг са стар. 9)

тычнай блякады і пачатку перамоваў паміж урадамі СССР і Літвы безь якіх-небудзь папярэдніх умоваў і ў форме, якая адпавядае захаванню ды ўмацаванню даверу паміж народамі рэспублікаў.

Зьезд заклікае працоўныя калектывы, якія маюць гаспадарчыя сувязі зь Літвой, працягваць і паглыбляць гэтыя сувязі на грунце прамых дагазорных зносінаў.

Таварышы, толькі наша салідарнасць з народамі Літвы дазволіць стаць вольнымі як Літве, гэтак і іншым народам нашай краіны.»

У канцы гэтага паведамленьня старшыня аргкамітэту Рабочага Саюзу Беларусі запрашае ўсіх, хто жадае пазнаёміцца з рабочым рухам, прыходзіць кожную сераду а 18.00 да Дома палітасьветы (Менск Кастрычніцкая, 5).

* * *

І яшчэ — Літва. Сталася ведама, што на бэнзакалёнках Гродзенскай вобласці загада-

на не адпускаць паліва ў машыны зь літоўскімі нумарамі. Гэтак бэсэсэраўскае кіраўніцтва дэманструе сваю праславутую бэсэсэраўскую гасьціннасьць. Трэба спадзявацца, што работнікі бэнзакалёнак Беларусі выкажуць гасьціннасьць сапраўдную, беларускую, і ня будуць выконваць змаральнага загаду.

* * *

Масква. Мясцовая група падтрымкі БНФ правяла 24—25 красавіка на Арбаце збор подпісаў пад лістом у Вярхоўны Савет СССР з патрабаваньнямі: адсяліць людзей з Чарнобыльскай зоны, забясьпечыць іх індывідуальнымі дазімэтрамі, дазволіць масавую эміграцыю беларусаў у Аўстралію і Канаду з гарантыямі вяртаньня на меры паляпшэньня экалягічнае сітуацыі, аддаць пад суд бязьдзейнае кіраўніцтва.

26-га красавіка група падтрымкі БНФ разам з украінцамі пікетавала Міністэрства СССР. Перадалі намесьніку міністра ліст з патрабаваньнем вярнуць 65 млн. рублёў у фонд Чарнобыля. У гэты ж дзень праведзены 2-тысячны мітынг у парку Горкага і набажэньства ля помніка Т. Шаўчэнку, якое ладзіў украінскі ўніяцкі сьвятар.

* * *

5 траўня ў Менску былі выбары ў Вярхоўны Савет БССР. У 9-ці акругах выбары не адбыліся, у 2-х абраўны прадстаўнікі партпарату. 5 дэмакратычных кандыдатаў выйшлі ў другі тур. Заклікаем галаснаць: па Серабранскай акрузе № 3 — за Г. Мухіна, па Чкалаўскай № 19 — за Л. Гарасенку, па Акадэмічнай № 27 — за Ул. Анцулевіча, па Машэраўскай № 39 — за Л. Зданевіча, па Цімашэнкаўскай № 45 — за В. Кавяровіча. Па Гала-

здедаўскай № 11 Пушкінскай № 40 заклікаем выкрэсьліваць абодвух кандыдатаў.

Выбарчая камісія БНФ.

* * *

Паведамляюць, што неўзабаве насельніцтва Беларусі можа павялічыцца на 1 млн. чалавек за кошт вайскоўцаў, якія выводзяцца з эўрапейскіх краінаў. Для іх ужо будуць жыльлё, у тым ліку ў закрытым для чарнобыльцаў Менску.

АБВЕСТКІ

Усе, каму дарагая справа адраджэньня Беларусі, выпівайце, чытайце ды пашырайце беларускую газэту СВАБОДА.

Грошы й замовы на падпіску просім кіраваць на адрас: 220600, Менск, вул. Фр. Скарыны, д. 3, кв. 35 Бяляцкаму Аляксандру Віктаравічу.

Усім, хто ахвотны распаўсюджваць беларускую газэту СВАБОДА, раім зьвяртацца па тэл. 33-18-97 (Сяргей) і 34-42-78 (Алесь).

Калі Вы жадаеце зьмясьціць Вашу рэкламу на старонках беларускае газэты СВАБОДА, зьвяртайцеся, калі ласка, па тэл. 20-96-33.

Рэдакцыя беларускай газэты СВАБОДА здыме памяшканьне для свае працы. Неабходныя варункі: тэлефон, блізка ад цэнтру. Чысьціня й парадак гарантуюцца. Тэл. 34-42-78 (Алесь).

Хто ахвотны весьці сталы абмен дэмакратычнае прэсы Беларусі на беларускія выданьні нашых суайчыньнікаў за мяжой, зьвяртайцеся, калі ласка да Алеся Алехніка з Аўстраліі на адрас:

Mr. A. Alechnik, 52 Edensor Road, Cabramatta NSW, 2165 Australia.

СВАБОДА

СВАБОДА. Беларуская газэта. Выданьне Выбарчай камісіі БНФ «Адраджэньне».

Наш адрас: 220045, Менск, п/с 17.

Тэлефакс (0172) 3-4278, тэлефон 34-42-78.

Валуск падрыхтавалі: А. Гуркоў, С. Дубавец, П. Жук.

Здадзена ў друк 10 траўня 1990.

Друкарня «Liesma»

Заказ № 6, наклад 30000, кошт 40 кап.